

Ölümcül Babalar: Yalçın Tosun Öykülerinde Babalık Performansları

Deadly Dads: Fatherhood Performances in Yalçın Tosun's Short Stories

Atilla Barutçu*

Öz

Çağdaş yazının önemli öykü yazarlarından Yalçın Tosun, öykülerinde pek çok farklı kimliğe yer vererek toplumda üzerine çok düşünülmeyen veya düşünülmesi istenmeyen durumları, olayları ve ilişkileri doğrudan ya da dolaylı olarak okuyucuya aktarır. Bu makale, Tosun'un yayınlanmış beş öykü kitabında olay örgüsünün merkezinde baba olan veya olay örgüsünün kırılma anlarında babanın etki ettiği öyküleri incelemekte, bu öykülerdeki babalık performanslarını ve bu performansların şekillendirdiği baba-çocuk ilişkilerini analiz etmektedir. Öykülerde babalığa dair öne çıkan temaları şiddet, nesil çatışması, suskunluk/yokluk ve homofobi başlıkları altında sınıflandırarak ele almakta ve babalık performanslarını Türkiye'de yapılmış babalık araştırmalarıyla paralel okuma girişiminde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: babalık, babalık performansı, baba-çocuk ilişkileri, Yalçın Tosun.

Abstract

Yalçın Tosun, one of the important short story writers of contemporary Turkish literature, includes many different identities in his short stories and conveys to the reader some situations, events and relationships that are not thought about or are undesirable to think about in society. This article examines Tosun's five published story books. It focuses on the short stories in which the father is at the center of the plot or in which he influences at the breaking moments, and analyzes the fatherhood performances in these stories and the father-child relationships shaped by these performances. It deals with the prominent themes of fatherhood in these stories by classifying them under the headings of violence, generational conflict, reticence /absence and homophobia, and attempts to read fatherhood performances in parallel with the fatherhood studies conducted in Turkey.

Keywords: fatherhood, fatherhood performances, father-child relationship, Yalçın Tosun.

* Dr.Arş.Gör. Atilla Barutçu. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. Zonguldak- Türkiye. E-posta: abarutcu@beun.edu.tr Orcid No: 0000-0001-5966-6438.

Özgün araştırma makalesi

Makale gönderim tarihi: 20 Ocak 2022

Makale kabul tarihi : 13 Haziran 2022

1302-9916©2022 emupress

Original research article

Article submission date : 20 January 2022

Article acceptance date: 13 June 2022

Giriş

Çağdaş yazının önemli öykü yazarlarından biri olan Yalçın Tosun, farklı kimlikleri merkeze alarak üzerine çok düşünülmemeyen veya düşünülmesi istenmeyen durumları, olayları ve ilişkileri doğrudan ya da dolaylı olarak ele alır ve okuyucuda çoğunlukla sarsıcı bir etki yaratan öyküler ortaya serer. Tosun'un toplumun pek çok farklı kesimine ve aslında oldukça yaygın olan toplumsal olaylara incelikli yaklaşımı, onun öykülerini sosyolojik bakış açısıyla inceleyebilmenin de önünü açar. Bu çalışmanın amacı, Tosun'un öykülerinde sıklıkla karşımıza çıkan farklı babalık performanslarını Türkiye'de babalık üzerine yapılan araştırmalarla paralel okumak olacak. Türkiye'de babalık çalışmalarının hâlâ yaygın bir çalışma alanı olduğu söylenemez. Bu çalışmada henüz çok gelişmeyen bu alandaki farklı kaynaklara değinilecek olsa da esas olarak babalık üzerine Türkiye çapında yapılmış üç kapsamlı araştırma temel alınacaktır. Bu araştırmalardan ikisi Türkiye'deki erkekliklere odaklanmakta ve babalık üzerine detaylı bir analiz sunmaktadır (Sancar, 2009; Bolak-Boratav vd., 2017). Diğer araştırma ise doğrudan Türkiye'deki babalık icrasına, algısına ve aktarımına odaklanmakta ve bu özelliğiyle alanda kendine önemli bir yer edinmektedir (AÇEV, 2018).

Tosun'un öykülerini bu odakla okuyabilmenin altında öykülerde görülen iki temel olgu etkili olur. Öykülerde hem geleneksel ataerkil erkeklik ve kadınlık özellikleri ele alınır ve yer yer bozuma uğrattılır hem de bu yolla toplumsal cinsiyete dayalı hiyerarşiler ve ayrımlar okuyucuya doğrudan yansıtılır (Abdal, 2018a). Aktaş (2020), Tosun için "kırılma anlarının, incinmelerin, kırgınlıkların, hayal kırıklıklarının, unutulmaya çalışılan derinlerdeki kesiklerin-yaraların, hep başkalarında görmeye tutkun olduğumuz ikiyüzlülüğümüzün etkilerini gözlemleyip deşmeyi, izini sürmeyi, gün yüzüne çıkarmayı seviyor" diye yazar. Tosun'un bu yaklaşımının merkezinde farklı babalık performansları sıklıkla görülür ancak odaklandığı meseleler itibarıyla bu babalıklar iyi bir temsille sunulmaz. Bu yazının başlığına da taşınan "ölümcül" ifadesi, Tosun'un ilk öykü kitabının adı olan "Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler"e (2009, YKY) atıf yapmaktadır ve bu çalışmada da tartışılacağı üzere babalığın çocuklar (ve kadınlar) üzerindeki yıkıcı ve yaralayıcı performanslarına işaret etmektedir.

Tosun, öykülerindeki bu yıkıcı, yaralayıcı, ölümcül etkileri bazen açıkça, bazen üstü kapalı verir. Çiftçi (2020), Tosun'un metinlerinde hem sustuğu hem konuştuğu yerlerin "görünenden" fazlasını ifade ettiğini belirtir. Bu sebeple Tosun'un öyküleri, farklı bakış açılarıyla yorumlanmaya açık metinler olarak görülebilir ve aynı sebeple akademik çalışmalara konu olabilmektedir.¹ Bu çalışma, literatürdeki çalışmalardan farklı olarak, Tosun'un öykülerini temsil edilen babalık performansları üzerinden okuma girişiminde bulunacaktır. Tosun'un günümüze kadar yayınlanmış beş öykü kitabı bulunmaktadır.² Bu çalışma için beş kitap da incelenmiş ve olay örgüsünün merkezinde baba olan veya olay örgüsünün kırılma anlarında babanın etki ettiği öyküler tespit edilmiştir. İçerik analizi ile bu öykülerde temsil edilen babalık performanslarına dair belirli temalar çıkarılmıştır. Yazının bundan sonraki bölümünde öncelikle babalık performanslarına dair bu temaları tartışmaya açmayı sağlayacak literatüre değinilecek ve bu çalışmanın dayanağını oluşturması amaçlanan

Türkiye odaklı üç temel araştırmanın detayları verilecektir. Ardından Tosun'un öykülerinde babalığa dair öne çıkan temalar dört başlık altında sınıflandırılarak analiz edilecektir. Son bölümde ise öykülerdeki babalık performansları, çalışma için temel alınan üç babalık araştırmasıyla ilişkilendirilerek okunacaktır.

Toplumsal Bir İnşa ve Performans Olarak Babalık(lar)

Babalığın toplumsal, kültürel ve tarihsel bir performans olduğunun vurgulanması ve inşa ve icra edilen babalıklar üzerine yürütülen tartışmalar (bkz. Marsiglio vd., 2000), şüphesiz ki toplumsal cinsiyet üzerine yürütülen araştırmalarda erkekliklere odaklanan çalışmaların artmasıyla ve eleştirel erkeklik çalışmalarının ayrı bir alan olarak yükselişe geçmesiyle derinleşmiştir. 1970'lerle birlikte feminizmin sağladığı zengin tartışma ortamı toplumsal bir inşa olarak erkekliği de analizlere dahil etmiş, Connell'in hegemonik erkeklik kuramını geliştirmesiyle birlikte sadece cinsiyetler arası değil cinsiyet içi iktidar ve tahakküm ilişkileri de toplumsal cinsiyet tartışmalarına dahil olmuştur (Connell, 1987; 1995). Bu sayede erkeklik inşasının önemli bir boyutunu temsil eden babalık performansı üzerine yapılan çalışmalar da daha kapsamlı ve çeşitli yaklaşımlarla ele alınmaya başlanmıştır.

Babalık üzerine yapılan öncü çalışmalar, babalığın hem bir kültürü hem de bir icrayı içerdiğini öne sürer (LaRossa, 1988; Daly, 1993). Bu ikili ayrım hem babalığın toplumsal bir inşa olduğu, sabit ilerlemediği ve kültürel etkenlerle şekillendiği argümanını literatüre katmış, hem de tek bir babalık performansı olmadığını vurgulayarak farklı babalıklara dikkat çekmiştir. Babalığın tek bir formda ilerlemediğine ve tarihsel bir olgu olduğuna yönelik vurgular aynı dönemde "yeni babalık" kavramıyla tartışmaya açılmış, kuşaklar arası değişen babalık performansları bu kavram üzerinden olumlu bir dönüşüme işaret ederek ele alınmıştır. Babanın geleneksel aile geçindirme rolüne ek olarak çocuk bakımına katılımının ve çocukla duygusal yakınlığının artmaya başladığına dikkat çeken "yeni babalık" kavramı (Daly, 1993; Rotundo, 1985), Türkiye'deki babalık araştırmalarına da konu olmuş ve kuşaklar arası babalık algı ve icrasında bazı dönüşümler yaşandığı öne sürülmüştür (Beşpınar, 2015; Bolak-Boratav vd., 2017; Sancar, 2011).

Öte yandan Türkiye'de babalık üzerine yapılan araştırmaların sayısı hâlâ sınırlıdır. Bu araştırmalar önceleri daha çok psikolojik yaklaşımlarla ilerlemiş ve babalık deneyimlerinden öte çocuğun değeri üzerinden gitmiş olsa da (Beşpınar, 2015:99-100), son yıllarda doğrudan babalık deneyimlerine, temsillerine ve performanslarına odaklanan veya yer veren çalışmalar da görülmeye başlamıştır. Alandaki üç kapsamlı çalışmanın, bu yazının amacı dahilinde Tosun'un öykülerini Türkiye'deki babalıklarla paralel okumayabilme açısından önem atfettiği söylenebilir. Serpil Sancar'ın Türkiye çapında gerçekleştirdiği niteliksel araştırmaların verileri ışığında 2009 yılında yayınladığı *Erkeklik: İmkânsız İktidar. Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler* başlıklı kitabı, Türkiye'de eleştirel erkeklik çalışmalarının mihenk taşlarından biri olarak görülebilir. Sancar, "farklı erkeklik kimliklerinin oluşumunu olanaklı kılan farklı erkeklik stratejilerinin neler olduğuna ve nasıl var olduğuna" (2011:12) baktığı bu kapsamlı çalışmasında babalık meselesine de odaklanır ve saha çalışmasının ilgili

sonuçlarını “Babalar ve Oğullar: Kuşaktan Kuşağa Erkeklik” başlığı altında ele alır. Sancar, geleneksel ve modern babalık performanslarını, babalığın ve baba deneyimlerinin kuşaklar arası aktarımını, baba otoritesinin çocuk üzerinde açtığı yaraları, babasızlığı, anne-çocuk ilişkisinin etkilerini ve değişen/değişmeyen babalıkları bu başlık altında kapsamlı bir şekilde tartışmaya açarak Türkiye’de babalık algısına, inşasına ve performansına dair kapsamlı bir çerçeve çizen ilk çalışmalardan birini sunar (2011:120-152).

Türkiye’de babalığa odaklanan bir diğer kapsamlı çalışma, Hale Bolak Boratav, Güler Okman Fişek ve Hande Eslen Ziya’nın birlikte yürüttükleri “Erkekliğin Toplumsal ve Gelişimsel İnşası” başlıklı projesidir ve 2017 yılında *Erkekliğin Türkiye Halleri* adıyla kitaplaştırılmıştır (Bolak Boratav vd., 2017). Bu araştırma da tıpkı Sancar’ın çalışması gibi erkeklik inşasını ve kültürünü Türkiye özelinde kapsamlı bir saha çalışmasıyla ele alır ve babalık meselesine geniş yer verir. Nitel ve nicel yöntemi birlikte kullanan araştırmanın bulguları kitapta ayrı bölümlerde sunulur ve babalık algısı ve performansına dair bulgular her iki bölümde de paylaşılır. Yazarlar bu bölümlerde özellikle hiyerarşik ilişkilene biçimleri üzerinde dururlar ve bu hiyerarşiyi saygı, korku, kontrol, kısıtlanma, disiplin, ceza ve bakım gibi etkenler üzerinden ele alırlar. Katılımcıların babayla ilişkileri konusunda baba-oğul arasındaki hiyerarşinin yanı sıra bu ilişkilerdeki değişimlere, ilişkilerin olası sonuçlarına ve babanın yakınlığına, beklentilerine, hayal kırıklıklarına yer verirken (Bolak-Boratav vd., 2017:95-128, 303-311), katılımcıların çocuklarıyla ilişkileri konusunda bu tartışmalara bir de kız çocuğu ile oğlan çocuğu karşılaştırması eklerler (Bolak-Boratav vd., 2017:219-251, 335-343). Yazarların araştırma bulgularını bu şekilde vermeleri, katılımcıların babalarından gördükleri babalık ile kendi icra ettikleri babalık arasındaki farklılıkların karşılaştırılabilmesi ve yorumlanabilmesi açısından oldukça yararlıdır.

Son dönemde yapılan ve karma yöntem kullanarak Türkiye çapında gerçekleştirilen önemli babalık araştırmalarında biri de Anne Çocuk Eğitim Vakfı’nın (AÇEV) programlarından biri olan Baba Destek Programı’nın (BADEP) 2016 yılında gerçekleştirdiği “Türkiye’de Babalık Araştırması”dır. Araştırmanın çıktıları “Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi” adı altında üç rapor şeklinde yayınlanmıştır. “Türkiye’de Babalık ve İlgili Babalığın Belirleyicileri” (AÇEV, 2018), “Ebeveynlik, Erkeklik ve Çalışma Hayatı Arasında Türkiye’de Babalık Raporu” (Bozok, 2018) ve “Erkeklik ve Babalık Halleri” (Tol & Taşkan, 2018) başlıklı bu raporlar, Türkiye’de babalığın nasıl performe edildiğini ve aktarıldığını mevcut erkeklik algısından bağımsız olmayan bir şekilde farklı etkenlerin belirleyiciliğini devreye sokarak genel bir profil olarak ortaya serer. Serinin “Erkeklik ve Babalık Halleri” raporunda araştırmanın verileri ışığında beş farklı babalık kategorisi oluşturulur (Tol & Taşkan, 2018:8). Toplumdaki yaygınlık durumları dikkate alınarak piramit şeklinde verilen bu kategoriler, piramidin tabanından başlayarak geleneksel babalık, yeni geleneksel babalık, hevesli babalık, gayretli babalık ve çizgi dışı babalık şeklinde ilerler. Geleneksel babalık otoriterlik, dediğim dediklik, mesafeli olma, son sözün sahibi olma, duygularını göstermeme gibi özellikleriyle açıklanır ve hâkim erkeklikten en fazla beslenen kategoriye oluşturur. Yeni geleneksel babalık, hâlâ girişken ve ilgili bir babalık sergilemiyor olsa da çocuklara karşı mesafeli olunması gerektiği fikrinin zayıflamış olması sebebiyle geleneksel babalıktan ayrılır. Gayretli

babalık, gelenekleşmiş cinsiyet rollerinin tersine hareket eden babalık performansına işaret ederken, hevesli babalık hem geleneksel babalığı hem de gayretli babalığı bir arada barındırabilen bir babalık performansına vurgu yapar. Piramidin en üst basamağını oluşturan çizgi dışı babalık kategorisi ise her konuda açık fikirli olma, çocuk bakım işlerini yerine getirme ve bununla övünme gibi özellikleri üzerinden açıklanır (Tol & Taşkan, 2018:39-49).

Bu temel araştırmalar, Türkiye'deki son dönem babalık performanslarına dair önemli veriler sunmaktadır. Üç araştırmacının da bulgularında dikkat çeken en önemli ortak noktalardan biri, Batı literatüründe de uzun yıllardır tartışıldığı üzere, babalık kültüründeki dönüşümler ve bununla birlikte babalık performanslarında kuşaklar arası farklılıkların yaşandığıdır. Bununla birlikte geleneksel babalık, yeni babalık ve kuşaklar arası çatışma gibi olgular yerli edebiyattaki eserlere de konu olur. Tosun'un öyküleri, olay örgüsünde babalık performanslarına sık sık yer veren öyküler olarak dikkat çeker.

Yalçın Tosun Öykülerinde Babalık Performansları

Tosun'un babalık performanslarını ve baba-çocuk ilişkilerini odak aldığı öykülerinde şiddet, nesil çatışması, iktidar, kriz, taciz, tecavüz, suskunluk, yokluk, eşcinsellik ve homofobi öne çıkan temalar olur. Öykülerde öne çıkan bu temalar, Sennett'in belirttiği gibi iktidarın duygusal bir ifadesi olan (2021:14) ve eşit olmayan insanlar arasındaki bağa işaret eden (2021:21) otoritenin bir sonucu olarak görünür olur. Bu temalar dört başlık altında ele alınabilir: Şiddet yanlısı babalar, nesil çatışması, suskun/yok babalar ve homofobik babalar. Bu başlıkların birbirinden tamamen ayrı, bağımsız ve kesişmeyen başlıklar olmadıklarını vurgulamak önemlidir. Özellikle şiddet performansının pek çok öyküde öne çıkan, dolayısıyla diğer başlıklarla kesişen bir babalık performansı olarak ortaya çıktığını belirtmek gerekir. Tosun'un kaleminde bir öykü farklı temalar içerebilmekte ve bir tema farklı öykülere konu olabilmektedir. Bu sebeple temalar öykülerin analizi için analitik bir yol sağlaması amacıyla sınıflandırılmış ve başlıklar öykülerde öne çıkan belli temaları birbiriyle ilişkili tartışabilmek için oluşturulmuştur.

Şiddet Yanlısı Babalar

Tosun'un öykülerinde şiddete dayalı babalık performanslarına oldukça sık rastlanır. Bu noktada şiddetin nasıl kavramsallaştırıldığı ve nasıl tanımlandığı önemlidir. Memiş (2015:176), şiddet kavramının literatürdeki tarihsel gelişimini içeriğinin sürekli genişlemesi üzerinden açıklar. Şiddet kavramının önceleri dar kapsamda ele alındığını ve temelde sadece fiziksel şiddetle sınırlandırıldığını belirtir. Kavramın genişlemesi ise öncelikle psikolojik zararları görünür kılmış, bunun da yeterli olmaması sonucu daha kapsayıcı bir şiddet tanımına gidilmiştir. Memiş, bu kapsayıcı tanımı Galtung'un 1969 yılında yazdığı makalede kullandığı tanımla açıklar: "Şiddet insani ihtiyaçların karşılanmasının önüne geçilebilecek şekilde engellenmesi, daha genel bir ifadeyle, insanın ihtiyaçlarını karşılayabilirliğinin aslında olabileceğinden daha düşük bir düzeyde gerçekleştirilmesiyle insanın yaşamının zarar görmesidir" (2015:176-177).

Şiddetin tanımı ile ilgili yürütülen tartışmalarda kavramın iktidar ile ilişkisi oldukça kritiktir. Tosun'un öykülerinde de babalık performanslarının şiddetle bu kadar ilişkili verilmesi, bir iktidar konumu olarak babalığın şiddeti araç olarak kullanmasından kaynaklıdır. Arendt'in (1997) vurguladığı gibi şiddet iktidarın özünü oluşturmaz, iktidarın tehlikeye girdiği anda ortaya çıkar. Yani iktidar, şiddeti bir araç olarak kullanır. Erkeğin (ve dolayısıyla babanın) sözde iktidar konumunu korumak için şiddeti neden bir araç olarak kullandığı ise iktidarın kırılganlığı üzerinden açıklanabilir. Erkeklik sürekli mücadele gerektiren güvencesiz bir konumdur ve bu durum erkeğin şiddetle ilişkisini sağlamlaştırmakta ve şiddetin sonuçlarının yıkıcılığını arttırmaktadır (Hacısoftaoğlu & Bulgu, 2015:118). Tosun'un öykülerinde de şiddetin izleri baba otoritesinin sarsıldığı, iktidarın krize girdiği anlarda görünür olur.

"Sinema" (Tosun, 2009) başlıklı öyküde, yaz tatilinde babalarının birbirine komşu dükkanlarında çalışan sekiz yaşlarındaki iki oğlan çocuğunun otoriter ve baskıcı figürler olarak resmedilen babalarıyla ilişkilerini okuruz. Öyküyü ağzından dinlediğimiz çocuk, arkadaşı Selim'le sinemaya kaçtıkları zamanlar için "hayattan ve babalarımızdan çalınan birkaç saat bizi mutlu ediyor," der (Tosun, 2009:28). Şiddet ise otorite sarsıldığı anda ortaya çıkar. Baba Orhan Usta'nın oğlu Selim'e yönelik fiziksel şiddet girişiminin sebebi, Selim'in kendinden habersiz tek başına sinemaya gitmesidir. Yaşanan olayı Selim'in arkadaşının anlatımıyla okuruz:

Kapıda Orhan Usta'yı elinde iri bir odun parçasıyla beklerken fark edince, hemen öbür çıkış kapısına yönelmiş. ... Selim önde son hızla koşuyor, Orhan Usta koca göbeği bir sola bir sağa sallanırken, nefes nefese oğluna yetişmeye çalışıyordu (Tosun, 2009:29).

Bu olaydan sonra Orhan Usta oğluyla bir anlaşma yapar ve sinemaya gitmek istediğinde açıkça söylemesini, eğer onay verirse çırağı Necdet'le gidebileceğini belirtir. Böylece Orhan Usta başka bir erkeğin de desteğini devreye sokarak oğlu üzerindeki otoritesini ve kontrolünü yeniden kazanır. Ancak Necdet en başından beri dükkânda Selim'in dibinden ayrılmayan bir karakterdir. İlk sinema günlerinde Selim'i seks filmleri gösteren bir sinemaya götürür. Öyküde Necdet'in kötü bir niyeti olup olmadığı ya da Selim'e bir şey yapıp yapmadığı soru işareti olarak bırakılır. Bu durumu fark eden Orhan Usta'nın ise bu sefer Necdet'in üzerine yürüdüğünü ve bir süre sonra kan ter içinde yere yığıldığını okuruz.

"Çilek Ne ki" (Tosun, 2013) öyküsünde de benzer şekilde fiziksel şiddete meyilli bir babalık performansı örneği okuruz. Yoksulluğun ön plana çıktığı öyküde yaşlı bir doktor ve eşinin misafirlikleri sonrasında babanın çocuklarına uyguladığı fiziksel şiddetin sebebi, bu sefer çocukların babalarını misafirlerin önünde utandırmasıdır. Çocuklar babalarının misafir kadının bacaklarına yönelik tacizkâr bakışının farkındadır. Misafir kadın kafasındaki şapkadan bahsederken üzeri çilekli olan modelin de bulunduğunu söyler. Çocukların çileğin ne olduğunu bildikleri halde babalarına "çilek ne ki?" diye sormaları, babanın misafirler önünde kaşları kalkık ve yumruğu sıkılmış bir şekilde kendini sıkmasına, misafirler gittikten sonra ise belinden çıkardığı "çocukların yakından tanıdığı o emektar kemeriyse" (Tosun, 2013:55) şiddet uygulamasına sebep olur.

Babamsa elinde kemerle. ‘Çilek ne demek, merak ettiniz ha!’ diyor. Artık Allah ne verdiyse, canımız yansın için. Esirgemiyor. ‘Çilek demek, bu demek işte!’ diye diye. (Tosun, 2013:55).

Yoksulluğun yerin iki kat altında nemli ve karanlık bir evde yaşayıp gitme durumu üzerinden vurgulandığı bir başka öykü olan “Bir Berber Hikayesi”nde (Tosun, 2015) ise trafik kazası nedeniyle belini inciten ve aylarca bir tahta zemin üzerinde yatması gereken bir babayla oğlu arasındaki ilişkiye dair bir kesit okuruz. Babanın kaza sebebiyle bir süre de olsa yatalak hale gelmesi ve bazı ihtiyaçları konusunda çocuğuna muhtaç olması iktidar krizine sebep olur ve baba bu krizin üstesinden şiddet aracılığıyla gelmeye çalışır. Hem karısına hem çocuklarına sık sık bağırır, küfürler yağdırır. Pet şişeye yaptığı tuvaletini dökmekle ve şişeyi temizleyip tekrar kullanıma hazır hale getirmekle görevli oğluna her seferinde attığı bakışlar çocuğun ağzından şu şekilde ifade edilir: “Her defasında yanına yaklaştığımda babama özgü, o delici bakışlardan ürkeceğimi bildirdim” (Tosun, 2015:35).

Çocuk, babasının bu delici bakışlarını, görevini yerine getirirken saklayamadığı iğrenme ifadesine ve gönülsüzlüğüne bağlar ve babasının intikamını incelikte aldığı belirtir. Öyküde oldukça soğuk ve uzak bir baba-oğul ilişkisi resmedilir. Çocuğun berbere gitmesi gerekmektedir ama babasından para istemeye bile çekinir. Zar zor istediğinde berbere sürekli para vermek istemeyen babasından saçını üçe vurdurma komutunu alır. Ancak gitmeyi hiç sevmediği berberde hem berberin tacizine uğrar hem de sesini çıkaramadığı ve oradan bir an önce kaçmak istediği için başına buyruk berberin kendi bildiği gibi kestiği saçıyla eve döner. Evde annesine bağırırken bulduğu babasının şiddetine bir kez daha maruz kalır. Babasının bağırışlarına fiziksel şiddetin eşlik edememesini şöyle anlatır:

Bana kocaman elleriyle uzanmaya çalışıyor ama akıllıca ayarladığım mesafe ve ağrıyan beli yüzünden kolları havayı dövmek dışında bir şey yapamıyordu. (Tosun, 2015:40).

Baba, saçları uzun kalmış diye bağırıldığı oğlunun annesi tarafından korunmasına da izin vermez ve şişeyi buna yeltenen karısına fırlatır. Gözleri dolan oğluna ise “kanı gibi ağlama” der ve çocuğu tekrar berbere gönderir. Berberin tacizini babasına anlatamayan, anlatmak istediğinden bile emin olmayan çocuk yol boyu ağlayarak tacizine uğradığı berbere bir kez daha gitmek zorunda kalır. Bu öykülerde babalar, sahip oldukları iktidar alanını Sancar’ın belirttiği gibi bir aile “sahibi” olmaktan ve onu geçindirmekten alırlar (2011:124). Geçindirmeyi başaramamak veya sahibi olunan aile üyeleri üzerinde kurulması gereken otoritenin sarsılması ise bir iktidar krizine sebep olur ve şiddet “erkeğin iktidarını kabul ettirme ve ispat etme aracı” olarak işler (Hacısofuoğlu ve Bulgu, 2015:117). Çocukların otoriter babalardan korkma sebepleri de budur çünkü otorite, “kısmen daha güçlü birinden duyulan korkuya dayalı bir deneyimdir ve acı çektirme, bu gücün somut bir temelidir” (Sennett, 2021:112). Öte yandan yukarıda gördüğümüz taciz (ve tecavüz), Tosun’un öykülerinde sadece babanın iktidarını korumak uğruna sebep olduğu bir olgu olarak değil, babalık performansının bizatihi parçası olarak da karşımıza çıkar. Psikolojik ve fiziksel şiddete dayalı babalık performansları daha çok baba-oğul ilişkilerinde dikkat

çekerken devreye kız çocukları girdiğinde şiddet biçimine tacizin ve tecavüzün aracılık ettiği örnekler görürüz. Örneğin “Altın Gün” (Tosun, 2011) başlıklı öyküde babanın kızına yönelik tacizini, bu tacizi tam olarak anlamlandıramayan kız çocuğunun ağzından öğreniriz. Babasını son gördüğü günü hayal meyal hatırlayan çocuk, annesinin onu evden kovmasına sebep olan son olayı şöyle anlatır:

... en rahat koltuktaydı ve beni de kucığına oturtmuştu. Orada öylece, hiç konuşmadan sokağı seyrediyorduk. Arada kulağımın hemen arkasında duran babamın ağzından mırıltıya benzeyen garip sesler çıktığını hatırlıyorum. Sıcacık nefesini kulağımda hissediyordum. Bir şeyler yanlış gibi geliyordu bana ama neydi hiç anlamıyordum. (Tosun, 2011:21).

“Aterina” (Tosun, 2009) öyküsünde ise babaannesi öldükten sonra onun günlüğünü bulup okuyan bir kadın, babaannesinin baba tecavüzüne uğradığını ve kendi babasının öyle dünyaya geldiğini öğrenir. Babaannesi tecavüz sonucu hamileyken babasının bulup anlaştığı bir erkekle evlendirilmiştir. “Bu Işık Hiç Sönmeyecek” (Tosun, 2020) öyküsünde ise babanın kızına değil karısına yönelik tecavüzlerini ve bu tecavüzlerin kız çocuğu üzerinde yarattığı travmatik etkiler görülür. Karısına karşı aşırı kıskanç bir erkeğin bu kıskançlığı kızına da yansıttığını ve kızın baba korkusundan dolayı erkeklerle kurduğu ilişkilerin dahi tuhaflaştığı belirtilir. Öykü, kız çocuğun pencereden sarkar vaziyette aklından geçenleri okumamızla biter ve intiharın gerçekleşip gerçekleşmediği muğlak kalır.

“Üç Adamlı Zaman” (Tosun, 2011) öyküsü, baba-oğul arasındaki kopuk ve mesafeli ilişkiyi babanın oğluna duyduğu cinsel arzu çevresinde sebeplendiren bir noktada durmasıyla farklı bir temsil sunar. Öyküde babanın geçmişte oğluna taciz veya tecavüz girişiminde bulunup bulunmadığı net değildir ancak büyüüp doktor olan oğulun (erkek arkadaşını da yanında götürerek) babasıyla çıktığı yemekte babasına mesafeli olması ve arkadaşının deyimiyle ara sıra gözlerinden çıkan kıvılcımlar, okuyucuda ilgili biri olarak görünen babaya dair şüphe uyandırır. Yemek sonrası oğulun sessizleşmesi ve gece iç çekerek hıçkırıp titremeye başlaması, babanın ise aynı esnada oğlunun fotoğrafını karşısına alarak elini pantolonuna götürmesi, okuyucuyu enest arzuları olan bir babalık performansının baba-oğul ilişkilerindeki etkisine dair düşünmeye iter.

Tosun’un öykülerinde pek çok babalık performansının şiddetle sarmalandığı ve şiddetin çocuğa cinsiyet kimliği fark etmeksizin farklı şekillerde yansıdığı görülmektedir. Bu öykülerde şiddet, özellikle feminist yaklaşımların hâkim görüşünde olduğu gibi eril iktidarın kurucu bir unsuru (Yarar, 2015:22) olarak karşımıza çıkar. Bu unsur, baba çocuk ilişkisini şekillendiren en temel etkenlerden biridir ve nesil çatışmasının da kaynağını oluşturur.

Nesil Çatışması ve Babanın Katli

Geçim sağlayan, çalışan ve aile reistliğini üstlenen rolleri üzerinden sırasıyla ailenin, piyasanın ve devletin içinde konumlanan toplumsal bir pratiğe işaret eden babalık (Sancar, 2011:121), bu konumu üzerinden edindiği hegemonyayla yeni nesilleri de şekillendirir. Babalık performansı erkeklik inşasıyla iç içe ilerlediği için özellikle egemen erkeklik normlarının yeniden üretiminde ve çocuk tarafından içselleştirilmesinde babaların rolü kritiktir. Oğlan çocukları kendi erkeklik

inşalarını, bu inşa sürecinden geçmiş babalarının etkisi altında kurgularlar (Barutçu, 2013:150). Erkeğin ve babalığın modernleşme ve demokratikleşme süreciyle birlikte değişen tarihsel ve kültürel yapısı, hegemonya kaybına işaret etmez. Devlet politikalarıyla oluşturulmaya çalışılan “makbul aile” yapısını Cumhuriyet dönemi kadın yazarların eserleri üzerinden inceleyen Zambak (2014), aile reisi konumuyla otoriteyi elinde bulunduran babanın demokratikleşme süreciyle birlikte otoritesini tamamen kaybetmediğini ve bu eril anlayışın modern aile içerisinde sürdüğünü vurgular. Zambak’a göre “makbul baba, modern ailenin varsayılan demokratik görünümüne rağmen geleneksel/kültürel hafızanın etkisinden tamamen bağımsız bir yapıda şekillenememiştir” (2014:15). “Mutlak otorite” her ne kadar Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşüyle birlikte kaybedilmiş görünse de Cumhuriyet’le birlikte kendini demokratik söylem içerisinde yeniden yapılandırmaya çalışır ve bu yüzden edebi eserlerde modern ailedeki baba, hâlâ velâyet ve vesayet sahibi, geçim sağlama sorumluluğu olan, aile fertlerine duygusal olarak mesafeli, nüfuz sahibi, otoriter ve yaptırımcı kişiler olarak ortaya çıkar (Zambak, 2014:205-206).

Modernleşme ve demokratikleşme sürecindeki bu yeniden yapılandırma mücadelesinin, mutlak otorite kaybı sonrası babalığın modern toplumda içine düştüğü krize de işaret ettiği söylenebilir. Zambak’ın “ideal ve yeni erkeklik” formu üzerinden vurguladığı erkeklikler, ikilemler ve bocalamalarla ilerler. Bu erkeklikte ideal olmak genel ideolojiye, yani ataerkil anlayışa bağlı kalmaya, yeni olmak ise yüzünü Batıya dönmeye işaret eder (Zambak, 2022: 20). Bu ikiliğin yarattığı karmaşadan dolayı babalık rolleri otorite kurma/kurmama, baba-çocuk ilişkileri ise otorite kurma/yıkma mücadeleleriyle şekillenir. Thoma (2011:19-23) da benzer bir krizi iki yönüyle açıklar. İlki, geleneksel otorite olarak babanın, modern özgürleşmeyi benimseyenlerden gördüğü dirençle ortaya çıkan krizdir. İkinci kriz ise geleneksel otorite olarak babanın kendisinin modern özgürleşme projesi dahilinde otorite konumunu reddetmesiyle belirir. Thoma, bu durumun kuşaklar arasındaki güvensizlik ve kuşaklar akışındaki ayrılıkla sonuçlandığını iddia eder ve modern babalığı bu çerçevede okur. Bu sebeple, Sancar’ın da belirttiği gibi, genç erkekler artık yaşlı erkeklerin otoritelerine tabi oldukları geleneksel pederşahi aile düzenine direnç göstermektedirler (2011:137). Kız çocukları da bu düzene karşı gelerek babayla çatışma yaşayabilmekte veya düzenin altında ezilerek babayla mesafeli, soğuk ve olumsuz duygulara dayalı ilişkiler kurabilmektedirler. Tosun’un öykülerinde hem baba-oğul hem de baba-kız ilişkilerinde çatışma ve farklı duygu durumlarına dair örnekler görmek mümkündür.

Bir önceki başlıkta vurgulandığı gibi baba, iktidarını göstermek, korumak veya yeniden inşa etmek için şiddeti bir araç olarak kullanabilir. Babayı rol model olarak alıp büyüyen çocuk için bu babalık performansı şiddetin nesiller arası aktarımına ve yeniden üretimine sebep olur. Babanın iktidarı, baba yaşlandıkça ya da hastalandığında ve çocuk yetişkinliğe adım attığında sarsılır. Böyle durumlarda baba, şiddeti araç olarak da kullanamadığı için baba-oğul çatışması yeni boyutlar kazanabilir. Örneğin “Kiraz’ın Kokusu” (Tosun, 2015) başlıklı öyküde gördüğümüz baba, keyfi bir şekilde şiddet uygulayan bir otoriteyi simgeler. Evlendiği adamın oğluna annelik yapan ama annelikten öte duygular

besleyen bir kadının ağzından okuduğumuz öykünün olay örgüsünde baba arka planda kalmış gibi görünse de babanın çocuğun aksi bir yetişkine evrilme sürecine nasıl etki ettiğini de görürüz. Babanın gücü yetene kadar oğluna şiddet uygulaması şu satırlarla dile getirilir:

Az mı dayak yedi babasından. Baktı oğlan somurtuyor, ‘ne bu surat’ der yine girişirdi acımadan. Dövmesi için bir sebep de aramazdı ya. Zaten nerden baksan birkaç gün kalırdı evde, onda da morartırdı sabinin her bir yanını (Tosun, 2015:12).

Uzun bir zaman dilimine odaklanan öyküde baba yaşlanıp çocuk yetişkinliğe adım attıkça rollerin değiştiği görülür. Yıllarca direksiyon sallamaktan dolayı belinde oluşan fitik nedeniyle artık babanın çocuk üzerindeki iktidarı zayıflamıştır. Çocuğuna yine sataşır ama artık dövmeye yeltenmez. Buna karşılık çocuk da büyüdükçe babasına diklenmeye başlar. Rollerin değişmeye başlamasıyla birlikte baba-çocuk arasındaki iktidar ilişkisi de farklı boyutlara taşınır. Sennett (2021:191), iki kişi arasındaki iktidar ilişkisinin, bir kişinin iradesinin diğer kişinkine üstün olmasına dayandığını belirtirken bunun bir “emir komuta zinciri” yarattığından bahseder. Bu zinciri kırma yollarından biri olarak ise rol değiş tokuşunu ele alır. Efendi ile uşağın birbirlerinin rollerini üstlenmesi, bir algılama değişikliği fırsatı yaratır ve mevcut iktidar ilişkisini sarsar (Sennett, 2021:205-207). Baba-çocuk ilişkilerinde irade üstünlüğünü kaybetmeye başlayan baba, otoritesini de kaybetmeye başlar ve roller birbirine girer.

İki nesil arasındaki çatışma ve çoğu zaman şiddetle perçinlenen babalık performansları, çocukların babalarına yönelik duygularına farklı yönlerde etki edebilir. Tosun’un öykülerinde çoğunlukla şiddetin farklı türleri aracılığıyla çocuklar üzerinde yıkıcı ve “ölümcül” etkiler yaratan babalık performansları karşısında çocukların babalarına yönelik iki duygu durumu dikkat çeker: Ya babalarını her şeye rağmen severler ve seviyor olmaktan (veya olma ihtimalinden) duydukları rahatsızlığı dile getirirler ya da babalarından nefret ederler ve bu sefer nefret ediyor olma durumunda rahatsız olurlar. Baba-çocuk ilişkisinde otoriteyi temsil eden babaya yönelik bu farklı duygular olağandır, zira hem güven verme, koruma hem de yargılama ve korku uyandırma gibi nitelikler otoritede bir arada bulunan niteliklerdir (Sennett, 2021:30). Ele alınan öykülerin çoğunda iki nesil arasındaki ilişkinin merkezinde otoritenin bu özelliğinin yarattığı duygu karmaşasının izleri görülür. “Makaslar” (Tosun, 2020) başlıklı öyküde babasına kızgın olan, küsen ve ona artık güvenmeyen oğlan çocuğunun yine de onu sevdiğini söylemesi, aslında pek çok baba-oğul ilişkisini temsil eder. “Bu Işık Hiç Sönmeyecek” (Tosun 2020) öyküsü ise babayı seviyor olma ihtimalinden duyulan rahatsızlığın açıkça yazıya döküldüğü bir örnek olarak karşımıza çıkar:

Hatta hâlâ seviyor olabilirdi onu aslında, biraz kazıya yüreğini. Bunu boş koltuğa baktığı o birkaç saniyede fark etti ve ürktü bundan. Babasını hâlâ seviyor olma ihtimali midesinde öyle bir karmaşa yarattı ki başını döndürdü. Onca bağır çağır, onca küçümseyici bakış, onca derin, uzun, acıtırıcı sessizliğe rağmen hem de (Tosun 2020: 48).

Öyküdeki genç kadın, annesinin babasına olan sevgisini de anlamlandıramaz ve bu sevgiyi “celladını sevme meselesi” olarak dile getirir. “Çok Üşüyen Kadınlar”

öyküsünde ise babadan nefret etme ve bu sefer nefret ediyor olmaktan duyulan rahatsızlık doğrudan verilir. Hemen parlayıp sonra sönen patlamalarına maruz kalmak istemediği için babasına pek yanaşmayan oğlan çocuğunun “baba, senden nefret etmekten nefret ediyorum,” dediğini okuruz (Tosun, 2020:112). Babaya yönelik duygu karmaşasının “uç” boyutlara ulaştığı ve çocuk tarafından baba katlinin gerçekleştiği öyküler de Tosun’un kaleminde görünür olur. Özellikle “Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler” kitabında babayı öldürmeyi aklından geçiren veya bu fikri eyleme döken çocuklara sıklıkla rastlanır. Örneğin, “Aterina” öyküsünde baba tecavüzüne uğrayan kadının ağzından dökülen şu sözler olukça sıradan bir söz gibi aktarılır: “Bazen babamı öldürme planları yapıp vakit geçiriyoruz Necla’yla” (Tosun, 2009:11). Annesi çamaşır suyu içerek intihar eden oğlan çocuğunun alkole düşkün, sürekli pis kokan babasıyla olan ilişkisine dair bir kesit sunan “Koku” (Tosun, 2009) başlıklı öyküde de çocuğun annesinin ölmediğini, onun yerine annesiyle birlikte babasının rakısına çamaşır suyu koyup onu öldürmüş olmayı hayal ettiğini görürüz. Annesi ölen, erkek kardeşi ve babasıyla yaşayan bir kadının ağzından okuduğumuz “Pasta” (Tosun, 2009) öyküsünde ise babayı öldürmeye dair istek eyleme dökülür ve öykünün sonunda kadın, eve geldiği bir akşam babasını erkek kardeşi tarafından öldürülmüş halde bulur. Dokunma Dersleri kitabında yer alan “Herkes Kendi Gemisinde” (Tosun, 2013) öyküsü ise babanın sembolik katline örnek olarak verilebilir. Öyküde babanın varlığından dolayı huzursuz olan, onun evde don atlet dolaşmasından sorduğu sorulara kadar hiçbir şeyine tahammülü bulunmayan ve onu yok sayan bir oğul görürüz. Oğlan bu tavrının sebebini “babam olması yeterliydi böyle hissetmem için,” diyerek açıklar (2013:119). Babanın oğul gözündeki bu sembolik katli, babanın gerçek ölümlü gerçekleştiğinde ise bir suçluluk duygusuna dönüşür. Tosun’un öykülerindeki nesil çatışması, bir önceki başlıkta ele alınan şiddet olgusundan bağımsız olmayan bir şekilde çeşitli dinamikler içerir ve farklı sonuçlar doğurur. Baba çocuk ilişkilerinin nasıl kurulduğunu, nasıl şekillendiğini veya kurulup kurulmadığını etkileyen faktörler arasında öne çıkan bir diğer olgu, suskunluk ve babanın yokluğu durumudur.

Suskun ve/veya Yok Babalar

Suskunluk, tıpkı şiddet gibi ya da şiddetin bir türü olarak erkeğin iktidarını ve otoritesini sürdürmeye yarayan bir araç olarak işleyebilir. Sennett (2021:181), suskunluğun mesafe ve denetim yaratma özelliği üzerinden otoriteye hizmet edebileceğinden bahseder. Erkeklerin ev içindeki suskunluğunu bir erkeklik stratejisi olarak okuyan Barutçu (2015) ise erkeklerin bu stratejiyi kadınlara atfedilen özel alan içerisinde kadınsılaştırma “tehlikesi” yaşamadan ve erkekliklerine zarar vermeden iktidarlarını sürdürebilmek için kullanabildiklerini öne sürer. Eril suskunluğun, erkeğin karşısındakine yönelik şiddet içeren bir cezalandırma stratejisi olarak, erkekliğine zarar vereceğini düşündüğü krizleri saklama stratejisi olarak, bu krizlerle baş edemediği durumların üstesinden gelebilme stratejisi olarak ve çocuklara karşı babalık rolleri üzerinden kurduğu hiyerarşiyi destekleyecek bir babalık stratejisi olarak kullanılabilirliğini iddia eder (Barutçu, 2015:136-142).

Tosun'un bazı öykülerinde babalık performansının bir parçası olarak görünür olan suskunluğun Barutçu'nun değindiği stratejiler olarak işlediği söylenbilir. Örneğin "Tuhaf Adam" (Tosun, 2011) yksndeki baba suskunluğu, oğula karşı otoriteyi sağlayıp mesafeyi koruyan bir babalık stratejisi olarak okunabilir. Öyküde çok fazla arkadaşı olmayan, çok konuşmayan, suskun bir babanın bir arkadaşını ilk defa eve çağırmasını ve sonrasında yaşananları okuruz. Gramofon tamircisi babanın suskunluğu, oğulun ağzından dinlediğimiz baba-oğul ilişkisinin soğuk ve mesafeli ilerlemesinin en önemli sebeplerinden biridir. Öyle ki oğlan, babanın eve getireceği tanımadığı ge misafiri delice kıskandığını belirtir ve kendisiyle neredeyse hiç konuşmayan babasının onunla neler paylaştığını, beraber gülüp glmediklerini merak eder. Babanın suskunluğu ve oğluna mesafeli duruşu, oğulun da babanın yanında sessiz kalmasına, babasıyla yakın ilişki kuramamasına ve baba-oğul hiyerarşisinin sürmesine sebep olur:

Hiçbir Şey yapmadan uzun uzun susardım o çalışırken. Zaman geçmek bilmezdi o k dükkânda; yoğun sigara dumanı ve gramofondan yayılan titrek kadın sesleri arasında sıkılır dururdum. Babam dkkmında da evde olduğu gibi pek konuşmazdı. (Tosun, 2011:48)

Babanın eve getirdiği ge adamın, evin kızına talip olması için getirildiği düşünülür ancak ev ahalisi bunu babaya doğrudan sormadığı için net bir bilgiye sahip olamaz. Evin oğlu ise çok konuşan ama kendisiyle ilgili pek bir Şey anlatmayan ve sadece doktor olduğunu bildikleri bu misafirde gizli bir tuhaflık olduğunu düşünür. Davet edilen misafiri herkes sevdiği halde adam bir daha görünmez. Bir süre sonra baba, ailesine adamı aradığını, telefona annesinin çıktığını ve adamın aslında doktor falan olmadığını öğrendiğini söyler. Babanın suskunluğu, babanın ailesiyle olduğu gibi okuyucuyla da arasına mesafe koyar ve okuyucuda babaya ve öyküye dair soru işaretleri yaratır. Babanın bu ge adamla nereden tanışıp nasıl arkadaşlık kurduğunun ve adamın kim olduğunun bilinmezliği (ve oğlanın gözündeki tuhafliği), misafir ile suskun baba arasında arkadaşlıktan öte bir yakınlık olduğuna dair olasılığa açık kapı bırakır. Bu olasılık üzerinden düşünüldüğünde öyküdeki baba suskunluğu, babanın otoritesini sarsabilecek bir olguyu veya krizi saklama stratejisi olarak da işler.

Bir diğer suskun baba temsilini "Firari Parmağın Ucu" (Tosun, 2013) yksnde görürüz. Bir kez daha intihar girişiminde bulunup bir kez daha başarlı olamayan kızın ağzından okuduğumuz öyküde kızın babasının bu girişime ne diyeceğine dair öngörüsü, baba suskunluğunun bu sefer baba-kız ilişkisinde nasıl mesafe yarattığını örnekler. Öyküdeki babanın suskunluğu hem "acıttıcı" bir uzaklık ve hiyerarşi yaratması açısından babalık stratejisi olarak hem de bir kriz anını önemsizleştirme ve için içinden sıyrılma rolü üstlenmesi bakımından üstesinden gelebilme stratejisi olarak okunabilir:

Babamsa biraz kem km edecek ağzının içinde, sonra her zamanki gibi susacak. Annemin yanında durduğu zamanlarda bile aslında biraz arkasındaymış gibi görünen, daima yalın babam ve o sevgili suskusu. Bakışlarında değişmeyen, o acıttıcı uzaklıkta... (Tosun, 2013:57).

Erkeğin ev içindeki suskunluğunun yanı sıra kadından kocasına karşı, çocuklardan ise yetişkinlere karşı sessiz kalması, "söz dinlemesi" beklenir ve burada dinlenen söz, eril-söz'dr (ztrk & Tural, 2001:105). Öykülerdeki

babaların çok konuşmama hallerini sessizlik değil suskunluk kavramı üzerinden ele almak bu bakımdan önemlidir. Barutçu (2015), eril suskunluk kavramını dişil sessizlikten farklı olarak erkeğe dayatılan değil erkeğin bilinçli olarak gerçekleştirdiği ve bir tahakküm aracı işlevi gören rolü üzerinden kurgular. Korkmaz ise “erkeğin bilinçli suskunluğunun karşısında doğal olarak kadının zorunlu sessizliği ortaya çıkar” diye yazar (2014:104). Yani erkek, bir otorite sağlamak ve iktidarını korumak için susmayı bir strateji olarak kullanırken bu suskunluğun yarattığı hiyerarşik ilişkiler kadını zorunlu bir sessizliğe iter.

Dişil sessizlik, Tosun’un bazı öykülerinde annelik performansına etki eden bir durum olarak görülür. Anne, baba-çocuk ilişkisinde yaşanan kriz anlarında gerçek anlamda veya sembolik olarak orada yoktur, sessizleştirilmiştir ve dolayısıyla olaya müdahil ol(a)maz. Gerçek anlamda orada olmaması ya ölümü (kimi zaman intiharı) üzerinden verilir ya da ondan hiç bahsedilmeyerek. Sembolik olarak orada olmama hali ise kadının bedenlen varlığının sessizleştirilme üzerinden nasıl etkisiz kılındığını gösterir. “Kıbrıçlı Kız” öyküsünde sessizleştirilen anne, çocuğun dilinden açık bir şekilde temsil edilir:

Babamın tükürükler saçarak bağırp üstüme yürüdüğü o son gece, annem susmuştu yine, halının desenlerinden ayıramamıştı gözlerini. Sanki zihnine kazınması gerekiyordu halının tüm desenlerini; o derece dikkatli, donup kalmıştı. Suskusunu eski bir pazen elbise gibi yıllardır üstünden çıkarmadığından şaşırmamıştım hiç (Tosun, 2013:85).

Suskunluk üzerinden otoritesini sürdüren ve çocukla ilişkisinde soyut mesafeler oluşturan babalık performansının bir diğer versiyonu ise babanın çocukla bu sefer fiziksel olarak kurduğu mesafe üzerinden şekillenir. Bazı öykülerde baba bedenlen de çocuğun yanında yoktur. Bu öykülerde babanın yokluğunun çocuk üzerindeki etkileri dikkat çeker. Zambak’ın (2022:189) belirttiği gibi “babasızlık, yenileşebilecek bir erkeklik deneyimini yaşama imkânını oğula sunarken babadan/otoriteden yoksun olmak çocuğu bir yetersizliği, heves ve tutkuların kucağında kaybolmak tehlikesini barındırır”. Öykülerde olmayan babalar, ölmüş olanlar dışında, sürekli olarak bilinmez bir yerdedirler. Ya çok az dönerler eve ya da bir süre sonra hiç dönmez olurlar. Öykülerdeki bu yok babalar, çocukların sadece kafalarında var olan bir babalık figürüyle yaşamalarına sebep olur ve çocukların ihtiyaç duydukları anda orada bulunmamasıyla onlarda maddi ve manevi bir yokluk hissi yaratır.

Babanın orada olmama durumu “Kiraz’ın Kokusu” öyküsünde “babası uzun yola gider, haftalarca dönmez. Elde yok avuçta yok,” sözleriyle anlatılır. (Tosun, 2015:11). “Bütün Hikayeler Kırk” öyküsünde babası doğum günü partisine gelmeyen çocuk ise babasına dair şu sözleri sarf eder: “Ne parti ama. Herkesi topladı eve babam. Kendisi yine uzaklarda. Artık ne haltlar karıştırıyorsa, bilmiyorum” (Tosun, 2020:75). “Ruhsar Hanım’la Revon Bey’in Beş Çayı” (Tosun, 2013) öyküsünde ise Levon bey’in babasının olmadığı, Amerika’ya gittiği, önceleri ara sıra para yolladığı ama sonra onu da yapmaz olduğu belirtilir. Öykülerdeki yok babalar, kimi durumlarda ise anne tarafından evden gönderildiği için yoklardır. Babanın evden gönderilmesi, ailenin diğer üyelerini korumak için alınabilmiş bir önlemdir. Örneğin “Altın Günü”ndeki (Tosun, 2011) anne, babayı küçük kızına tacizde bulunduğunu fark ettiği an

evden gönderir. Ancak kadınlar için babayı “yok etme” olanağı çoğu zaman mümkün olmadığı için bu öyküdeki annelik nadir temsillerden biri olarak kalır. Görüldüğü üzere suskun ve/veya orada olmayan babalar, Tosun’un öykülerindeki babalık performanslarında otoriteyi güçlendiren, baba-çocuk ilişkisini mesafelendiren, nesil çatışması yaratan ya da çocuk üzerinde yoksunluk hissi oluşturan etkilerle görünür olmaktadır. Öykülerdeki bazı babaların ise bu etkileri homofobik yaklaşımlar üzerinden kurdukları söylenebilir.

Homofobik Babalar

Tosun, öykülerinde “ayrımcılık ve baskı mekanizmalarının ortaya çıkma biçimlerine” de dikkat çeker (Abdal, 2018a:34). Bu mekanizmalardan biri de homofobi olarak karşımıza çıkar. Öykülerdeki homofobi, babalık performansında ilk başlıkta ele alınan şiddetin nedenlerinden biri olarak okunabilir. Hegemonik erkeklik ve şiddet ilişkisine odaklandığı yazısında Türk (2015: 107), şiddetin “toplumsal-kültürel mutabakattan beslenen, merkezinde bizatihi devletin olduğu bir kurumlar ağı içinde varolan ve işleyen, kültürel temsiller düzleminde sürekli yeniden üretilen, hegemonik erkeklik idealine uymayan ‘öteki’ erkeklerden ve kadınlardan duyulan bir dizi korku ve tedirginliğe dayanan araçsal, kurucu, doğası gereği kolektif bir pratik” olduğunu savunur. Bazı öykülerdeki çocukların babalarının gözünde heteronormatif cinsiyet rejimine uymayan giyimleri veya tavırları “öteki” erkekliği temsil eder ve babalar bu tedirginliği homofobik nefret veya şiddet üzerinden performanslarına yansıtır. “Makaslar” (Tosun, 2020) öyküsü, etek giydiği için sadece babası değil, babaannesi, ablası ve amca oğulları tarafından baskıya, tacize ve şiddete maruz kalan bir çocuğun hikâyesidir. Çocuk, sünnet olduktan sonra ablasının eteğini giyer ve o etekle çok mutlu olduğu için eteği ablasına geri vermez. Her giydiğinde mutlu bir şekilde etrafında dönerken ablasından sıkı bir dayak yediğini söyler. Amca oğullarının ise etek giymediğini ama kendisini sıklıkla köşelerde sıkıştırdıklarını belirtir. Sünnet olduğunda eteği ona veren babaannesi ise çocuğun sünnet yaraları iyileştikten sonra eteği giymeye devam etmesini sürekli diline dolar, her seferinde oğluna kızar ve çocuğu annesinin bu hale getirdiğini söyleyip durur. Baba da en sonunda eteği çocuğun ve annesinin önünde makasla paramparça eder. Babanın “erkek” evlat takıntısı çocuğun ağzından şu sözlerle netleşir: “Beni ‘aslan oğlum’ diye seven ama nedense her hareketimi endişeyle süzen babam. Babamın ‘Erkek Fatma’ diyerek gururla sevdiği ablam.” (Tosun, 2020:8).

“Bütün Hikayeler Kırk” (Tosun, 2020) başlıklı öyküde ise “kırk” oğlunun diğer oğlan çocukları gibi olmamasını kabullenemeyen ve onu sözleriyle, sorularıyla ve planlarıyla “doğru yola” sokmaya çalışan bir babalık performansı görürüz. Babanın çocuğu sıkıştıran söylemleri çocuğun ağzından şu şekilde aktarılır:

Yine Ferhan diyor, başka bir şey demiyor. Ferhan konuşurken ellerini o kadar kullanma. Ferhan bu yürüyüş nereden çıktı, düzgün yürüsene. Ferhan kaşlarını mı düzelttin sen? Ferhan o gömleği nereden buldun, yerini yurdunu kaybetmiş papağanlara benzemişsin, hani şu Yıldız Parkı’nda küçük sürüler halinde dolaşanlara. Diyor da diyor. (Tosun, 2020:72).

Bu öyküdeki baba oldukça varlıklı ve bir o kadar da çapkındır. Karısını pek çok kez aldatır. Çapkınlık konusunda oğlunun da kendi gibi olmasını istiyor gibidir. Çocuk, özellikle on altıncı yaş gününden sonra soruların ardı arkasının kesilmediğini belirtir. Sınıftaki kızların güzel olup olmadığı, kız arkadaşı olup olmadığı, neden diğer oğlanlar gibi gezip tozmadığı gibi sorulara maruz kalır. Doğum günü partisine ise kendi istemese de babası tarafından pek çok kız ve ünlü bir şarkıcı kadın davet edilir. Hem zamanında babasının beraber olduğu şarkıcı kadının flörtöz hareketlerine hem de babasının ortağının kızı Filiz'in babasından komut aldığını düşündüğü yakın hareketlerine maruz kalır.

Bu tarz homofobik tutumların oluşmasında çevrenin etkisi büyüktür. “Erkeksi” görülmeyen her şeyin dışarıda tutulması ve aşağılanması üzerinden beslenen egemen erkeklik inşası, eşcinselliği erkeklığe bir tehdit olarak görür. Babanın, oğlunun eşcinselliğini veya eşcinselliği çağrıştıran hareketlerini kabullenememesi, kendi erkeklğine ve babalığına zarar vermemek ve iktidarını sarsmamak için çocuğu “düzeltme” çabasına veya kendinden uzaklaştırmasına sebep olur. Homofobi ve şiddetle sarmalanan bir başka babalık performansı örneği “Kibritçi Kız” (Tosun, 2013) öyküsünde çok daha açık bir şekilde görülür. Babanın, eşcinsel olduğu için oğluna tükürükler saçarak bağırdığını, üzerine yürüdüğünü, oğlunu bir kalemde sildiğini, evden kovduğunu ve bununla da yetinmeyip gitmezse öldürmekle tehdit ederek ülkeden dahi kovduğunu görürüz.

Tosun, sadece olay örgüsünde babanın yer aldığı öykülerinde değil, diğer öykülerinde de LGBTİ'lere yer verir. Tosun'un LGBTİ kimlikler içeren öykülerine odaklandığı yazısında Abdal (2018b), Tosun'un bu kimlikleri etkin bir şekilde yansıttığını, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini yapı bozuma uğratarak yeniden inşa ettiğini ve bu kimlikleri ayrımcılık mekanizmalarından uzakta ele aldığını söyler. Tosun'un kaleminde tüm cinsel kimlikler Abdal'ın belirttiği gibi ayrımcılıktan uzak ve etkin bir şekilde ele alınırken, babalık performanslarının bu kimlikler üzerindeki yıkıcılığı da bir o kadar çarpıcı yansıtılır.

Tosun'un Öykülerine Babalık Literatüründen Bakmak

Tosun'un günümüze kadar yayınlanan beş öykü kitabında da babalık performanslarının önemli bir yer tuttuğu görülür. Tosun'un öykülerinde, olay örgüsünün merkezinde baba olmayan veya olayların kırılma anlarında babanın etki etmediği öykülerde dahi satır aralarında çeşitli babalık temsilleri görülebilir. Bu temsiller de bu yazıda ortaya serilen babalık performanslarından ve baba-çocuk ilişkilerinden farklılaşmaz. Örneğin, “Karganın Merhameti”nde (Tosun, 2015) ciddi, mesafeli, çocuğunu ve eşini kucaklamayan, onları öpmeyen, onlara sarılmayan bir baba vardır. “Yakup'un Bulduğu” (Tosun, 2011) öyküsünde kendi anısı üzerinden senaryo yazmaya çalışan adam babasının bıyığı olup olmadığını bile hatırlayamaz ve ilerde onun gibi olma düşüncesi suratını ekşitir. “Kıpırtılı Bir Yorgan”daki (Tosun, 2009) baba, müebbet yediği için ortalıkta yoktur. “O Mahrem Dehliz”deki (Tosun, 2015) baba ise çocuğuna erkeklerin az da olsa kadınların önünden yürümesi gerektiğini söyleyen bir babadır. “Kucak Delisi” (Tosun, 2013) öyküsünde yeni doğmuş çocuğuna tamamen ilgisiz olan, karısına çocuğu kucak delisi yaptığı için söylenen ama kucağına almadığında da ağladığı için karısına kızan baba dikkat çeker. “Dilan'ın

Ormanı”nda (Tosun, 2013) ise yeğenin tecavüzüne uğrayan kızından utanan, polis arabasıyla eve döndüklerinde kızının kolundan tutup onu sürükler gibi hızla apartmana sokan bir baba karşımıza çıkar.

Yazı boyunca ele alınan tüm bu öykülere Türkiye’de yapılan babalık araştırmaları ışığında tekrar baktığımızda, Tosun’un bu araştırmalardaki bulgularla örtüşen pek çok babalık performansına yer verdiği görülür. Öykülerdeki baba-çocuk ilişkileri, büyük oranda çatışma, mesafe ve sevgisizlik üzerinden ilerler ve babalık performansları bu dinamikler çevresinde şekillenir. Sancar, araştırmasının bulguları neticesinde babanın kendi değerlerini oğlunun yaşamına sokmaya çalışması ile oğulun kendi yolunu keşfetmeye çalışması arasındaki gerilimi modern baba-oğul ilişkisinin temeli olarak görür (2011:127). Tosun’un öykülerinde temeli bu gerilime dayanan “modern baba-oğul ilişkisi” sık sık yansıtılır. Ayrıca “babanın egemen erkeklik değerlerini oğluna aktarmasının giderek sorunlu hale geldiği ve egemen erkeklik değerlerinin çoğunlukla ailenin dışındaki mekân ve bağlamlarda üretilip inşa edildiği” bulgusu (Sancar, 2011:149), Tosun’un öykülerindeki baba-oğul çatışmasının önemli sebeplerinden biridir. Bu çatışma daha çok ev mekânında ve/veya aile ortamında görünür olur. Tosun’un öykülerinde baba-kız ilişkileri için de benzer bir gerilimin mevcut olduğundan bahsedilebilir. Baba-çocuk hiyerarşisinin etkilerinin yanı sıra bu sefer bu gerilim erkeklik inşası etkisiyle değil, cinsiyet eşitsizliği algısıyla şekillenir. Yani baba-kız ilişkisi, geleneksel erkeklik-kadınlık rollerinden beslenerek babalık performanslarını şekillendirir.

Tosun’un öykülerinde ele aldığı babalık performansları, Bolak Boratav ve arkadaşlarının yaptıkları araştırmanın nitel ayağında katılımcıların kendi babalarıyla kurdukları ilişkilere dair anlattıkları üzerinden öne sürülen boyutlarla da örtüşür. Araştırmada özellikle hiyerarşik boyut öne çıkar ve kontrol hiyerarşisi ve bakım hiyerarşisi olarak iki alt boyut üzerinden değerlendirilir. Kontrol hiyerarşisi babanın aile içi hiyerarşik yapıdaki egemen konumuna işaret ederken (Bolak-Boratav vd., 2017:96), bakım hiyerarşisi egemen konumdaki babanın aile bireylerine karşı olan yükümlülüklerini ve çocuğun iyi hissetmesine yardım eden davranışlarını kapsar (Bolak-Boratav vd., 2017:106). Bu boyutlara dair bulgular, tıpkı Tosun’un öykülerinde görüldüğü gibi, kontrol hiyerarşisinin saygı, korku, mesafe, kısıtlama ve izin vermeme gibi dinamiklerle kurulduğunu; bakım hiyerarşisindeki ilginin ve çocuğu iyi hissettiren davranışların ise deneyimlenmemiş olduğunu gösterir. Araştırmada ele alınan bir diğer boyut olan ilişkiyel yakınlık ise ikili ilişkilerin maddi/manevi paylaşımına ne kadar açık olduğuna işaret eder (Bolak-Boratav vd., 2017:109). Bu boyuta dair bulgular da yine pek öyküdeki çocukluk deneyiminde gördüğümüz gibi ilişkiyel yakınlığın olamamasından kaynaklı bir yoksunluk hissine dikkat çeker.

Tosun’un öykülerindeki babalık performanslarını AÇEV’in araştırmasındaki babalık kategorileri üzerinden düşündüğümüzde ise öykülerde “geleneksel babalar”ın ön plana çıktığı görülür. Otoriterliği olumlu görme, çocukları disiplin altına alma, şiddet eğilimine işaret eden cezalandırma yöntemlerini kullanma, ev işlerine ve çocuk bakımına katılmama ve bunu kadının/annenin sorumluluğu olarak görme gibi özellikleriyle açıklanan geleneksel babalık (Tol & Taşkan, 2018:43), Tosun’un öykülerindeki pek çok babalık performansının da özelliğidir. Geleneksel babaların günümüz erkeklerini/babalarını rahat, sorumsuz ve

bozulmuş olmakla eleştirmelerine dair bulgu, Sancar'ın bulgusu üzerinden de ele aldığımız gibi Tosun'un öykülerinde nesil çatışmasının kurucu bir unsuru olarak belirir. Ayrıca geleneksel babaların "iyi baba" algılarının evi çekip çevirmek ve tüm ihtiyaçları karşılamak görevleri çerçevesinde şekillenmesi, Tosun'un öykülerindeki pek çok baba için de geçerlidir. Öykülerde daha çok bu görevleri yerine getirememesi ve bunun yarattığı otorite kriziyle birlikte şiddetin bu babalık performanslarının bir parçası haline gelme durumunu görürüz. Bunun yanı sıra Tosun'un bazı öyküleri, "yeni geleneksel baba" izleri de taşır. Özellikle kız çocuğuna karşı biraz daha hassas olma ve çocuklarla (geleneksel babalara nazaran) daha fazla iletişim çabasında olma durumu (Tol & Taşkan, 2018:45), bazı öykülerdeki babalık performanslarının bir parçasını oluşturur.

Öte yandan Tosun'un öykülerinde iyi ve ilgili babalık performanslarının hiç ele alınmadığını söylemek yanlış olur. Bu performanslara çok az da olsa rastlanır. İyi ve ilgili babalık temsillerinin görüldüğü öykülerin, olay örgüsünün merkezinde baba değil anne-çocuk ilişkisi olan öyküler olması dikkat çekicidir. Örneğin, "Sığınsız" (Tosun, 2015) öyküsünde anne-oğul ilişkisini okurken oğulun kendi çocuğuna ilgili, çocuğuna tek başına bakabilen ve hayatını çocuğu ve kansı etrafında kuran bir babalığı temsil ettiğini görürüz. "Drama Queen" (Tosun, 2013) öyküsünde oğlunun büyümesini kabullenemeyen bir annenin annelik krizine şahit olurken arka planda verilen baba, oğlunu özgür bırakan, oğlula karşılıklı bira içen, anlayışlı ve modern bir baba olarak temsil edilir. Anne-kız ilişkisine odaklanan "Kereviz" (Tosun, 2009) öyküsünde ise öldüğü belirtilen baba, kızı tarafından sevilen ve hatta herkes tarafından sevilmemesi imkânsız bir baba olarak resmedilir. Tosun, bu birkaç iyi örnek dışında hemen hemen tüm öykülerinde (ilk kitabının adında ve bu yazının başlığında vurgulandığı gibi) babaların çocuklar üzerindeki "ölümcül" performanslarını ele almayı tercih eder. Cavdar'ın (2017) kendisiyle yaptığı söyleşide Tosun, öykülerinde hayatın içinden gerçek karakterleri abartıya kaçmadan anlattığını belirtir. Öykülerdeki babalık performanslarına dair bu olumsuz temsiller ve "ölümcül" etkiler, yapılan araştırmalarda da görüldüğü üzere gerçekten de hayatın tam içinden, Türkiye toplumunun önemli bir bölümünü yansıtan bir kesit sunar.

Sonuç

Türkiye'de babalık üzerine yapılan çalışmalar hâlâ sayıca sınırlı olsa da gelişmekte olan bu literatürde şu ana dek yürütülmüş geniş çaplı araştırmalar Türkiye'deki babalık performanslarına dair önemli veriler sunmaktadır. Sancar'ın eleştirel erkeklik çalışmaları alanının Türkiye'deki öncü üretimlerinden biri olarak görülen kitabında babalık üzerine sunduğu veriler, AÇEV'in BADEP dahilinde yürüttüğü babalık projesi sonucunda yayınladığı raporlar ve Bolak Boratav ve arkadaşlarının nitel ve nicel yöntemi bir arada kullanarak yürüttükleri ve kitaplaştırdıkları projede babalığa dair sundukları tartışmalar, Türkiye genelinde farklı babalık algılarını, performanslarını ve baba çocuk ilişkilerini görmemizi sağlamakta ve babalık literatüründe önemli bir yer edinmektedirler. Bu üç temel babalık araştırmasını merkeze alarak Tosun'un öykü kitaplarında ele alınan babalık performanslarını inceleyen bu çalışmada ise

öykülerde öne çıkan temsillerde Türkiye'deki babalıkların ve babalık üzerine yürütülen tartışmaların izlerinin aranması hedeflenmiştir.

Çalışmada öykülerinde farklı toplumsal kimliklere, konumlara ve ilişkilere detaylı bir şekilde yer veren Tosun'un yayınlanmış beş öykü kitabı babalık kimliği ve performansı merkeze alınarak incelenmiştir. Olay örgüsünün merkezinde baba olan veya olay örgüsünün kırılma anlarına babanın etki ettiği öykülerde babalığa dair öne çıkan temalar şiddet, nesil çatışması, iktidar, kriz, taciz, tecavüz, suskunluk, yokluk, eşcinsellik ve homofobi olmuştur. Bu temalar şiddet, nesil çatışması, suskunluk/yokluk ve homofobi başlıkları altında sınıflandırılarak ele alınmış, ardından Tosun'un öykülerinde temsil edilen babalık performansları ve baba çocuk ilişkileri Türkiye'de yapılan babalık araştırmaları ışığında yorumlanmıştır. Sonuç olarak babalığın daha çok yıkıcı etkileri üzerinde durmayı tercih eden Tosun'un bu öykülerinde, Türkiye'de yapılan babalık araştırmalarının ele aldığı performanslara, krizlere, çatışmalara ve bunların doğurduğu toplumsal sorunlara dair önemli kesitler sunulduğu vurgulanmıştır.

Notlar

- ¹ Tosun'un öyküleri üzerine farklı alanlarda yapılan yüksek lisans tez çalışmaları dikkat çeker. Örneğin Abdal (2017), toplumsal cinsiyet kavramına odaklanır ve Tosun'un öykülerinde toplumsal cinsiyetlerin bozuma uğratılarak yeniden inşa edilme olanaklarının ortaya serildiğini iddia eder. Zeybek (2017), daha genel bir inceleme yapar ve Tosun'un öykülerini içerik, olay örgüsü, kişiler, bakış açısı, zaman, mekân ve üslup yönünden inceler. Bölükbaş (2019) ise Tosun'un öykülerindeki erkek eşcinsel arzu temsillerine odaklanır ve Andre Aciman'ın "Call Me by Your Name" romanıyla karşılaştırmalı bir analiz yapar.
- ² Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler (2009, YKY), Peruk Gibi Hüzünlü (2011, YKY), Dokunma Dersleri (2013, YKY), Bir Nedene Sunuldum (2015, YKY) ve Mesafenin Şiddeti (2020, YKY).

Kaynakça

- Abdal, G. (2017). *Yalçın Tosun Öykülerinde Toplumsal Cinsiyetin İnşası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Abdal, G. (2018a). Yalçın Tosun Öykülerinde Geleneksel Ataerkil Erkek ve Kadın Kimliklerinin İnşası. *MOLESTO: Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(4):14-37.
- Abdal, G. (2018b). Yalçın Tosun Öykülerinde LGBTİ Kimliklerin İnşası. *Kadın/Woman 2000*, 19(2):69-91.
- AÇEV (2018). *Türkiye'de Babalık ve İlgili Babalığın Belirleyicileri*. Türkiye'de Babalığı Anlamak Serisi I. İstanbul: AÇEV.
- Aktaş, Ü.A. (18.09.2020). Bir Türlü Sevemediğim Yalçın Tosun Öyküleri. BirGün Kitap web sitesi. <https://www.birgun.net/haber/bir-turlu-sevemedigim-yalcin-tosun-oyk-ul-eri-316012> Son erişim: 8 Ocak 2022.
- Arendt, H. (1997). *Şiddet Üzerine*. (çev. B. Peker). İstanbul: İletişim.
- Barutçu, A. (2013). *Türkiye'de Erkeklik İnşasının Bedensel ve Toplumsal Aşamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Barutçu, A. (2015). Bir Erkeklik Stratejisi: Özel Alanda Eril Suskunluk. *Fe Dergi*, 7(1):131-145.
- Beşpınar, F.U. (2015). Between Ideals and Enactments: The Experience of 'New Fatherhood' among Middle-Class Men in Turkey. İçinde, Gül Özyeğin (Ed.), *Gender and Sexuality in Muslim Cultures*. Surrey: Ashgate:95-113.
- Bolak-Boratav, H., Okman Fişek, G. & Eslen Ziya, H. (2017). *Erkekliğin Türkiye Halleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bozok, M. (2018). *Ebeveynlik, Erkeklik ve Çalışma Hayatı Arasında Türkiye'de Babalık Raporu*. Türkiye'de Babalığı Anlamak Serisi II. İstanbul: AÇEV.
- Bölükbaş, S. (2019). *(First Love): Comparative Analysis of Gay Experience during the Coming of Age in Aciman and Tosun*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sabancı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Connell, R. (1987). *Gender and Power: Society, the Person and Sexual Politics*. Cambridge, MA: Polity Press.
- Connell, R. (1995). *Masculinities*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Çavdar, A. (2017). *Baştan Ayağa Yarayız Aslında Hepimiz*. <https://t24.com.tr/k24/yazi/bastan-ayagi-yarayiz-aslinda-hepimiz,1075> Son erişim: 8 Ocak 2022.
- Çiftci, H.B. (2020). *Yalçın Tosun: Sustuğu ve Susmadığı*. <https://kayiprih.tim.com/inceleme/yalcin-tosun-sustugu-ve-susmadigi>. Son erişim: 8 Ocak 2022.
- Daly, K. (1993). Reshaping Fatherhood: Finding the Models. *Journal of Family Issues* 14(4):510-530.
- Hacısofıtaoğlu, İ. & Bulgu, N. (2015). Yedi Dağın Ötesindeki Çocuklar: Güreşte Erkeklik ve Şiddet. İçinde, B. Yazar (Der.), *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları:113-140.
- Korkmaz, U.F. (2014). Parisli Bir Kasabın Erkeklik Halleri. *İlef Dergisi*, 1(1):89-114.
- LaRossa, R. (1988). Fatherhood and Social Change. *Family Relations*, 37(4):451-457.
- Marsiglio, W., Amato, P., Day, R.D. & Lamb, M.E. (2000). Scholarship on Fatherhood in the 1990s and Beyond. *Journal of Marriage and Family*, 62(4):1173-1191.
- Memiş, E. (2015). Şiddet ve Ekonomi. *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri* içinde, Der. Betül Yazar, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 175-192.
- Öztürk, S.R. & Tural, N. (2001). Sinemada Kadın Karakterlerin Sessizliği: Sessizlik Bir Direnme Pratiği Olabilir mi? *İletişim*, 10: 101-126.
- Rotundo, E.A. (1985). American Fatherhood: A Historical Perspective. *American Behavioral Scientist*, 29(1): 7-23.
- Sancar, S. (2011). *Erkeklik: İmkânsız İktidar. Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis, İkinci baskı.

- Sennett, R. (2021). *Otorite*. İstanbul: Ayrıntı.
- Thoma, D. (2011). *Babalar: Modern Bir Kahramanlık Hikayesi*. İstanbul: İletişim.
- Tol, U. U. & Taşkan, D. (2018). *Erkeklik ve Babalık Halleri*. Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi III. İstanbul: AÇEV.
- Tosun, Y. (2009). *Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler*. İstanbul: YKY.
- Tosun, Y. (2011). *Peruk Gibi Hüzünlü*. İstanbul: YKY.
- Tosun, Y. (2013). *Dokunma Dersleri*. İstanbul: YKY.
- Tosun, Y. (2015). *Bir Nedene Sunuldum*. İstanbul: YKY.
- Tosun, Y. (2020). *Mesafenin Şiddeti*. İstanbul: YKY.
- Türk, H.B. (2015). ‘Şiddete Meyyalım Vallahi Dertten’: Hegemonik Erkeklik ve Şiddet, *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri* içinde, Der. Betül Yarar, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 85-112.
- Yarar, B. (2015). ‘Yakın İlişki İçinde Şiddet’i Feminist Bakışla Yeniden Düşünmek. *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri* içinde, Der. Betül Yarar, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları:13-52.
- Zambak, F. (2014). *Dört Kadın Yazarın Romanlarında “Makbul Aile”*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zambak, F. (2022). *Tanzimat Dönemi Türk Romanında Erkeklikler*. Ankara: Kesit, İkinci baskı.
- Zeybek, B. (2017). *Yalçın Tosun’un Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.